

Програма розвитку туризму у Вінницькій області на 2021 - 2027 роки

1. Загальна характеристика

Програма розвитку туризму у Вінницькій області на 2021-2027 роки (далі – Програма) розроблена відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки та Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року, на виконання законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про туризм», «Про курорти», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, схваленої Указом Президента України від 16 березня 2017 року №168-р, та інших нормативно-правових актів, які регулюють туристично-рекреаційну сферу в Україні.

Прийняття Програми обумовлено необхідністю створення цілісної ефективної системи, направленої на розбудову конкурентоспроможного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби як зовнішнього так і внутрішнього туриста та забезпечення на цій основі комплексного розвитку територіальних громад області, їх соціально-економічного зростання за умови раціонального використання та збереження екологічної рівноваги, історико-культурної спадщини тощо.

Також першочергового вирішення потребує питання ефективного використання природних рекреаційних ресурсів. Світова практика доводить, що доходи від туризму за умови ефективного використання рекреаційного потенціалу можуть стати основним джерелом наповнення бюджету територій, а на рівні дестинації – підвищити рівень зайнятості населення та забезпечити зростання його доходів.

Розробка низки туристично-екскурсійних маршрутів дозволить гармонійно поєднати привабливі умови відпочинку і подорожей для повного задоволення потреб найвимогливіших туристів.

Вінниччина має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та зовнішнього туризму: особливості географічного положення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалів.

Вінниччина туристична с кожним днем набирає оберти щодо подальшого розвитку свого потенціалу у даному напрямку діяльності, що дає можливість в подальшому генерувати значний інтерес як вітчизняних, так і іноземних туристів до туристичних цікавинок регіону. Сьогодні найбільш популярними видами туризму за метою подорожі на Вінниччині є:

- культурно-пізнавальний;
- лікувально-оздоровчий, рекреаційний;
- сільський зелений туризм;
- подієвий;
- спортивний та активний туризм;
- релігійно-паломницький туризм та паломництво.

Аналіз ресурсного забезпечення розвитку туризму в області дає підстави стверджувати, що сьогодні для регіону найбільш поширеними і розвиненими є:

- **Культурно-пізнавальний туризм.** Вінницький край має багатий потенціал для його розвитку, враховуючи історичне перебування регіону в складі Литви, потім Польщі, а з кінця XVIII ст. - Росії. Вінниччина в переважній більшості має православну культуру, що в різні часи зазнавала польського і єврейського впливу. В області на державному обліку перебуває велика кількість пам'яток культурної спадщини, які відображають її багатовікову історію й культуру: археології (Іллінецький кратер), історії (Історико-меморіальний комплекс пам'яті жертв фашизму (ставка Гітлера «Вервольф»)), пам'ятки містобудування та архітектури (оборонні, культові, цивільні) різних епох та стилів, монументального мистецтва, садово-паркового мистецтва, а також палаців, замків, музеїв, особняків, адміністративних, навчальних та господарських будівель, де зібрані колекції творів мистецтв; місця, пов'язані з життям і творчістю видатних діячів історії, науки й культури тощо. Серед найбільш відомих - музей-садиба знаменитого хірурга М.І. Пирогова та церква-мавзолей, де покоїться його забальзамоване тіло. Цікавими туристсько-екскурсійними об'єктами є залишки скельних храмів – печерний храм VI-VII ст. з унікальними рельєфними композиціями і написами в розколинні скелі над річкою Бушка (с. Буша). Тут збереглися також Вежа, що входила в комплекс укріплень XVII ст., і Покровська церква з келіями (1787 р.).

Грандіозний палацово-парковий комплекс XVIII ст., що колись належав відомому польському магнатові С.Потоцькому, зробив відомим місто Тульчин. У місті збереглися будівлі XVIII-XIX ст., серед яких будинок декабристів, будинок П. Пестеля, будинок офіцерського зібрання.

На Вінниччині розташовано чимало чудових палацово-паркових комплексів XVIII-XIX, зокрема, в селах Антопіль, Верхівка, Котюжани,

- **Лікувально-оздоровчий туризм** та похідний від нього напрямок **рекреаційний туризм.** Основна особливість цих видів туристичної діяльності проявляється в тому, що їх розвиток має не лише економічний ефект, а й значною мірою соціальний.

Завдячуючи багатству якісних мінеральних та прісних підземних вод Вінниччина відома далеко за своїми межами, як оздоровчий край. Місто-курорт державного значення Хмільник відомий своїми радоновими водами далеко за межами України та Європи. До складу бальнеологічного курорту входять 8 санаторно-курортних закладів, що дає змогу щорічно оздоровлювати до 56 тисяч осіб, а це чималий потенціал для розвитку курортного туризму. Завдяки сучасному обладнанню, новітнім методикам, високому професійному рівню лікарського корпусу ефективність лікування на курорті Хмільник складає 97%.

В м. Немирів розташовано ДП «Клінічний санаторій «Авангард» - багатопрофільний лікувально-оздоровчий заклад, із столітньою історією, старовинним парком (1787р.) та палацом княгині М. Щербатової (1894-1914 рр.), що включено до переліку пам'яток у номінації «Перлини Поділля». Заклад має власне родовище мінеральної радонової води. Сьогодні ДП «Клінічний санаторій «Авангард» ПРАТ «Укрпрофоздоровниця» – це багатопрофільний

лікувально-оздоровчий та реабілітаційний заклад цілорічного функціонування з надзвичайно багатими та добрими традиціями.

Також в області розвинена галузь надання реабілітаційних і діагностичних послуг як у державному, так і приватному секторі медичної галузі.

Лікувальні медичні заклади Вінниччини надають високоякісні медичні та оздоровчі послуги. За рейтинговою оцінкою Асоціації інтервенційних хірургів серед 43 центрів України область займає 1 місце по кількості операцій стентування коронарних судин. Обласний госпіталь ветеранів війни визначено одним із найкращих в Україні.

- **Сільський зелений туризм.** Перспективним для Вінниччини є розвиток сільського зеленого туризму, як форми відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону. Динамічне зростання «зелених подорожей» у сільську місцевість свідчить про те, що сільський туризм здатний забезпечити економічну та демографічну стабільність у сільській місцевості, сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, вирішенню соціально економічних проблем села, стати вагомим чинником перспективного розвитку сільських територій, залучити внутрішніх та зовнішніх потенційних туристів до пізнання багатой природної та історико-культурної спадщини краю й зростанню популярності ідей охорони навколишнього середовища.

На даний час, в області послуги сільського зеленого туризму офіційно надають близько 30 сільських садиб, які пропонують комфортне проживання, сімейний відпочинок, народну традиційну кухню, екологічно чисті продукти харчування, цікаве дозвілля. З них 2 садиби мають третю (найвищу) категорію системи категоризації сільської нічліжної бази «Українська гостинна садиба» та 7 садиб мають базову категорію. Водночас, слід відмітити тенденцію до підвищення якості послуг, що надаються.

Найбільш активними в розвитку сільського зеленого туризму є Барський, Вінницький, Гайсинський, Немирівський, Могилів-Подільський, Муровано-Куриловецький та Ямпільський райони.

В області успішно діє обласна громадська організація «Вінницький обласний осередок Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні». Основними напрямками діяльності якої є: проведення семінарів та тренінгів з розвитку сільського зеленого туризму та розвитку сільських територій для сільських голів, селян та спеціалістів по туризму, постійні консультації для членів організації щодо впровадження послуги сільського зеленого туризму, організація спільної реклами господарів гостинних садиб, організація та проведення сільських фестивалів, написання соціальних проектів з розвитку сільських територій до українських та міжнародних фондів.

- **Подієвий туризм** або як його ще називають (event-туризм), присвячений висвітленню якої-небудь події, є пріоритетним напрямком і стрімко розвивається в регіоні. Туристи, з якою б метою вони не приїжджали (пізнавальною, бізнес, транзит) налаштовані на цікаве проведення часу, нові

зустрічі та яскраві враження і Вінниччина може запропонувати на вибір туристу і такий вид відпочинку. Прикладом є лицарський турнір присвячений пам'яті Героя Небесної сотні Максима Шимка, що являється середньовічним фестивалем, а головним меседжем його проведення є важливість історичної реконструкції. Крім цього, вже традиційним для нашої області став open-air фестиваль «OPERAFEST-TULCHIN», який збирає під відкритим небом прихильників опери не лише з України, але й з далекого зарубіжжя. В свою чергу, міжнародний етно-фестиваль звичаєвої культури «**Живий вогонь**», який вже 11 років поспіль проводиться у різних місцях області, є справжнім святом купальських звичаїв й традицій, української прадавньої та сучасної культури. Цікавими за своїми програмами та виступами також є фольк-рок фестиваль «Млиноманія» та міжнародний фестиваль «Щедрик».

Драг-рейсинг-шоу на аеродромі у м. Калинівка щороку збирає учасників змагань та глядачів з усієї України, а в останні роки все частіше відвідують цей захід ще й іноземні туристи.

Гастрономічний фестиваль традиційних подільських страв «Диво з горнятка» (свято тиманівської каші), що проводиться в селі Тиманівка збирає навколо себе шанувальників подільських страв, виготовлених за унікальними старовинними рецептами.

Крім вище перелічених подієвих заходів привертають увагу туристів: Міжнародний джазовий фестиваль VINNYTSIA JAZZFEST, етнофестиваль родинної пісні «Мамина піч», національно-патріотичний фестиваль козацької традиційної культури «Батозька битва» та багато подібних, що вже мають статус традиційних.

Щороку, традиційно в середині травня, у м. Вінниця відзначається День Європи, в якому приймають участь поважні закордонні гості з міст-побратимів та партнерів з міжнародних організацій, а також з'їжджаються туристи з усієї України. Центр міста перетворюється на пішохідну зону з цікавими інтерактивними, мистецькими та арт-майданчиками. Вінничани та гості мають можливість взяти участь у майстер-класах та концертних програмах, відвідати тематичні локації, які щороку змінюються.

- Активний та спортивний туризм. Все більшої популярності набуває активний туризм. В регіоні досить успішно розвиваються такі види активного відпочинку як: велосипедний, кінний та водний. Особливо цікавим активним відпочинком на Вінниччині є рафтинг – сплав на спеціальних надувних човнах річками Згар та Південний Буг, де проводяться екстрим-марафони.

Поряд з цим, у селі Нагоряни Могилів-Подільського району відкрито музейний комплекс «Етноісторичний флай-парк». Він розповідає про історію села з його неповторними печерами, ландшафтами та мегалітичною доісторичною спорудою, яку вважають «дідусем» відомого Стоунхенджу. Також музей представляє багатий літопис зародження і розвитку повітроплавання-парапланеризму на Дністровських схилах. Заклад діє як філіал музею етнографії і народного мистецтва імені М. Руденко, що розташований у м. Могилеві-Подільському. Флай-парк займається туристичним розвитком громади і об'єднує парапланеристів, які традиційно збираються в с. Нагоряни з

усієї України, щоб взяти участь у змаганнях з повітроплавання «Крила Дністра».

Крім того, у Вінницькому авіаційно-спортивному клубі «Сутиски» проводяться, як стрибки з парашутом для початківців, так і професійне навчання парашутному спорту, а також здійснюються польоти та навчання на літаках й планерах.

В свою чергу, у кінно-спортивному клубі «Вінниччина» та «Махікон», що знаходяться поблизу м. Вінниці можна насолодитись гарною природою, покататись верхи і навіть опанувати кінний спорт «з нуля» та випробувати себе у різноманітних змаганнях.

- ***Релігійний туризм.*** Даний вид туризму має особливе значення для розвитку внутрішнього туризму в області, оскільки викликає великий інтерес з боку не лише віруючих, а й інших верств населення та виконує ряд важливих функцій, серед яких пізнавальна, естетична й виховна.

Найбільш важливими об'єктами при розробці туристично-екскурсійних маршрутів на території регіону є численні монастирі і храми, де зберігаються реліквії та чудотворні ікони. Цінність цих об'єктів визначається не лише їх місцезнаходженням, а й мистецьким рівнем. Це стосується як архітектури, так і живописних та скульптурних робіт на біблійні сюжети. Тривале співіснування різних конфесій залишило на Вінниччині три основні види сакральних споруд – православні, католицькі та юдейські.

Так, в регіоні маємо єзуїтський та домініканський (пізніше перероблений на православний собор), а також Преображенський та Благовіщенський монастирі, Свято-Миколаївська церква, один із найстаріших храмів області – Покровська церква в селі Лозовій та костел капуцинів. Змінював конфесійну приналежність і Троїцький монастир, що у селищі Браїлів. Побудований як монастир тринітаріїв, на початку XIX ст. він перейшов до рук православної громади. Є у Браїлові і католицький костел, що носить таку саму назву. Унікальним скельним монастирем, розташованим у гротах над Дністром, відоме село Лядова. У селі Голинчинці Шаргородського району існує унікальна Долина хрестів (Йосафатова долина), яка щорічно приймає величезну кількість паломників. Знаменитий бальнеологічний курорт Хмільник має також і архітектурні принади - костел Усікновення, вежу колишньої мечеті та збудований в різних стилях епох палац. Велику кількість сакральних споруд, що належать різним конфесіям, мають міста Шаргород, а також Бар та Могилів-Подільський.

Релігійний туризм перетворився на важливу складову сучасної індустрії регіонального туризму, а кількість туристів, що здійснюють паломництво до духовних святинь відчутно збільшилось. Собори, костьоли та церкви, культові музеї і духовні центри – це туристичні об'єкти, популярність яких постійно зростає. На ринку туристичних послуг з'явилися фірми, що спеціалізуються на організації релігійно-знавчих паломницьких турів.

В області є всі передумови для успішного розвитку туристичної галузі, зокрема на державному обліку перебуває 4330 пам'яток культурної спадщини:

1739 – археології, 1897 – історії, 548 – містобудування та архітектури, 98 – монументального мистецтва, 47 – садово-паркового мистецтва, 1 – ландшафтна.

Аналіз фінансово-економічних показників туристичної діяльності за останні роки свідчить про позитивну динаміку розвитку галузі, зокрема, сума податків та зборів сплачених до місцевих бюджетів суб'єктами господарювання у яких основний вид діяльності «Діяльність туристичних агентств, туристичних операторів, надання інших послуг бронювання та пов'язана з цим діяльність» в 2019 році становила 5,6 млн грн та збільшилась в 2,3 рази у порівнянні з 2016 роком (Рис. 1).

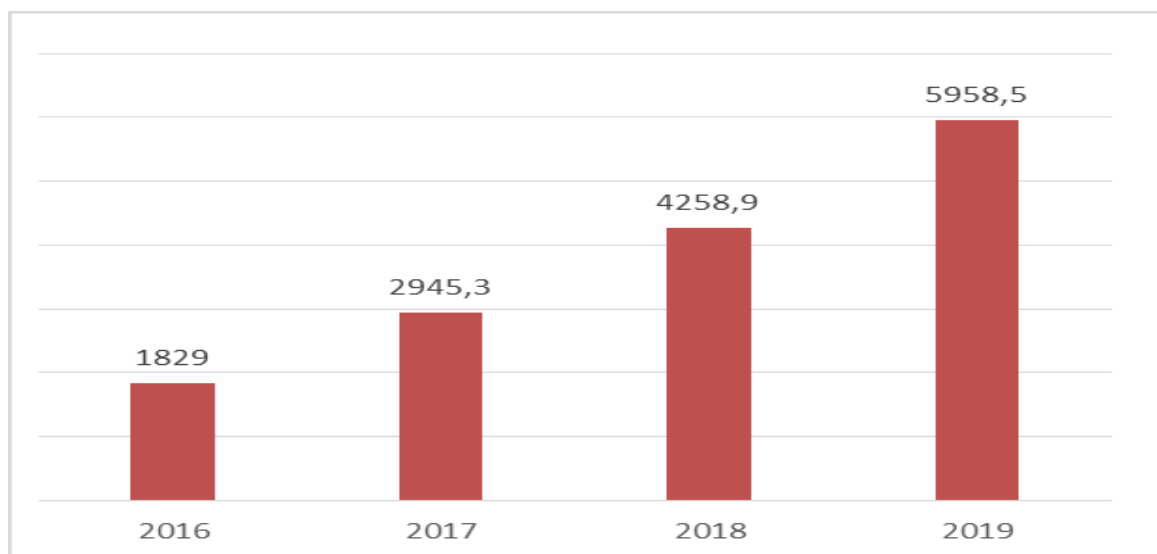

Рис. 1. Сплата податків та зборів до місцевих бюджетів суб'єктами господарювання (фізичні та юридичні особи) за 2016-2019 роки (тис.грн.)

При цьому, сума надходжень до місцевих бюджетів від туристичного збору за 2019 рік становила 2,6 млн грн, що в 7,4 рази більше ніж в 2016 році (однією з причин зростання є зміни в законодавстві в частині адміністрування даного податку) (Рис. 2).

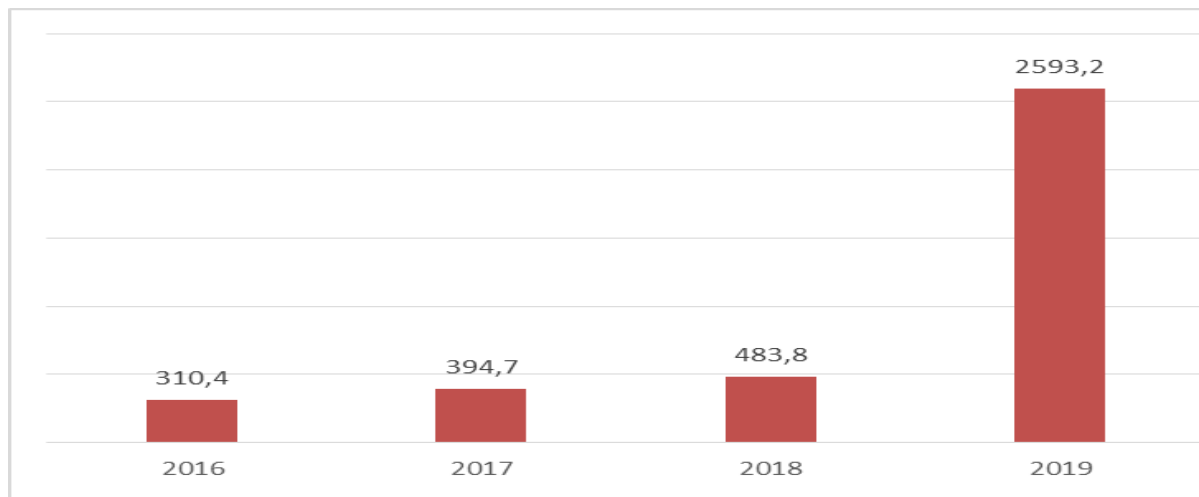

Рис. 2. Туристичний збір за 2016-2019 роки, тис.грн.

Найбільш популярними видами туризму на Вінниччині є: культурно-пізнавальний, рекреаційний та подієвий (Рис. 3).

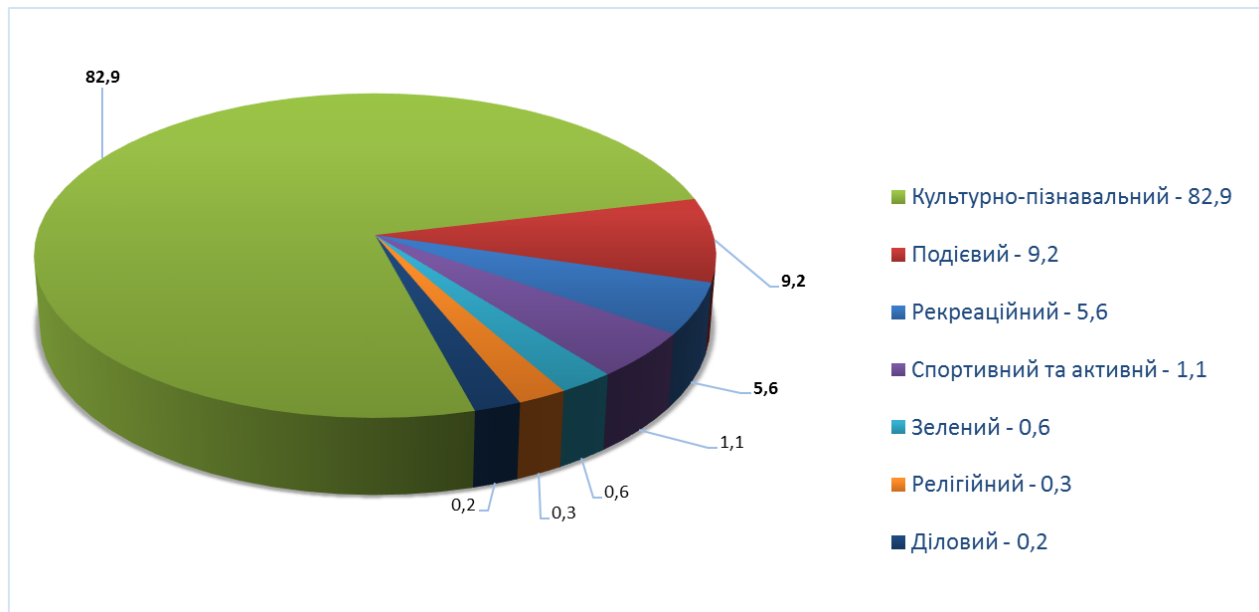

Рис. 3. Розподіл видів туризму у Вінницькій області

Одним із факторів найбільш вагомої частки культурно-пізнавального туризму на Вінниччині є наявність значної кількості об'єктів культурної спадщини та фонтану «Roshen».

Слід відмітити, стабільне зростання відвідувачів музеїв, так в 2016 році їх було 840,1 тис осіб, натомість в 2019 – 902 тис.осіб (+7,4%) (Рис. 4).

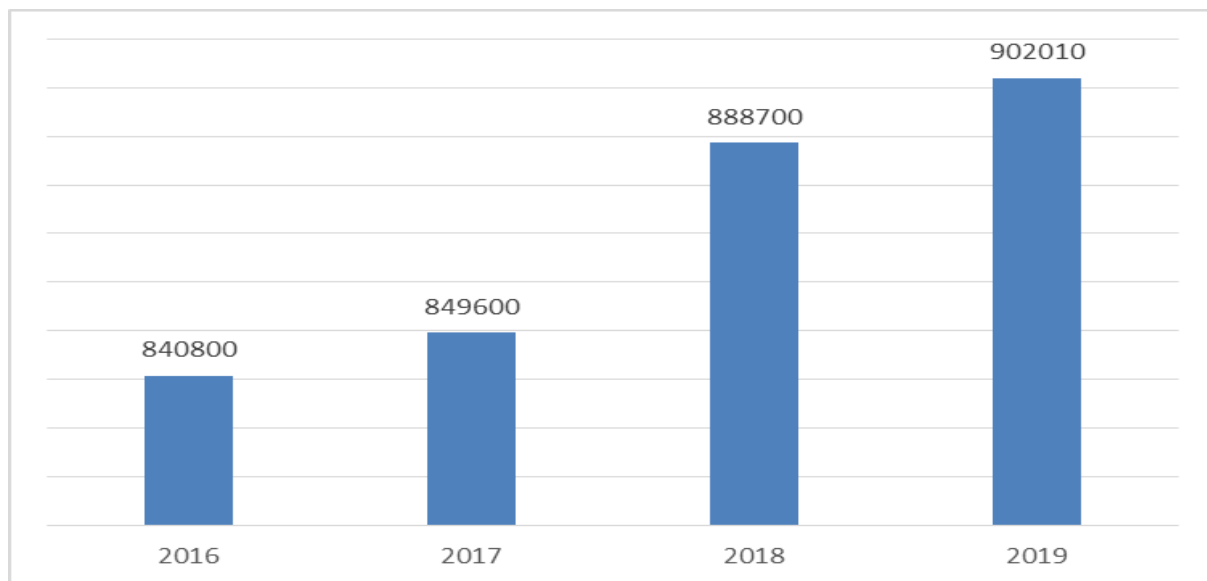

Рис. 4. Відвідування музеїв за 2016-2019 роки, осіб

Конкурентні переваги та обмеження перспективного розвитку туристичного потенціалу області виявлені на основі SWOT-аналізу.

Характеристика сильних та слабких сторін регіону, зовнішніх можливостей та загроз для його розвитку представлена у таблиці 1.

Таблиця 1.

SWOT-аналіз туристичного потенціалу Вінницької області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - сприятливе транспортно-географічне положення та висока транзитивність території; - багата історико-культурна спадщина регіону; - високий потенціал розвитку рекреаційних послуг. Наявність родовищ радонової мінеральної води, міста-курорту державного значення – Хмільника та м. Немирів; - наявність природно-заповідного фонду - надання високоякісних медичних та оздоровчих послуг; - в області помірно напружений екологічний стан; - лідерство регіону у аграрному секторі та переробці сільськогосподарської продукції; - розвинена інфраструктура із підтримки бізнесу та залучення інвестицій; в тому числі й у туристичну сферу; - активне позиціонування регіону в сфері міжнародного міжрегіонального та транскордонного співробітництва; - розвинена сфера Інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); - високий потенціал надання якісних освітніх послуг. 	<ul style="list-style-type: none"> - недосконалість транспортного забезпечення населення та дорожньої інфраструктури; - незадовільний стан багатьох об'єктів історико-культурної спадщини; - низький рівень інформаційного супроводження туристичної діяльності; - недостатня облаштованість рекреаційних територій та інфраструктури туристичної галузі; - недостатня кількість нових «туристичних магнітів»; - низький рівень запровадження інновацій на підприємствах та розвиток інноваційної інфраструктури і взаємодії місцевих бізнес-асоціацій з органами влади, закладами освіти та науки; - недостатньо реалізований потенціал залучення інвестицій за всіма джерелами фінансування; - наявні територіальні диспропорції щодо заселення території; - погіршення демографічних показників.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - реалізація на території області державних ініціатив – інфраструктурних проєктів; - активізація транскордонного та міжрегіонального співробітництва; - реформування медичної галузі та фінансової автономізації медичних установ; - активний розвиток «креативної економіки»; - підвищення фінансової спроможності громад; - зростання інвестиційної привабливості країни, підвищення можливостей для залучення інвестиційних ресурсів; 	<ul style="list-style-type: none"> - наростання світової економічної кризи; - міграція населення у більш урбанізовані населені пункти та закордон; - зменшення інвестиційної привабливості в країні; - загроза втрати базової мережі закладів культури, освіти та медицини; - недосконалість нормативно-правової бази та системи правового регулювання у сфері розвитку туризму; - наявність карантинних заборон, запроваджених державою через пандемію вірусу COVID-19; - погіршення умов фінансування і

<ul style="list-style-type: none"> - розвиток інформаційних технологій; - розвиток локального та місцевого туризму, у зв'язку з можливими обмеженнями подорожувати в інші країни. 	<ul style="list-style-type: none"> кредитування, наявність правових ризиків, пов'язаних із реалізацією інвестиційних проектів; - подальше погіршення інфраструктури.
---	--

2. Визначення проблем, на розв'язання яких спрямована Програма.

Туризм - найбільша в світі галузь економіки за кількістю робочих місць для малого і середнього бізнесу, який тісно пов'язаний з 54 галузями економіки. Одне робоче місце в туризмі створює чотири в суміжних галузях. Вже зараз більше 70% світового ВВП - це сфера послуг. До 2030 року кожен десятий працюватиме в туризмі.

За даними Всесвітньої туристичної організації ООН туристичний внесок у світову економіку оцінюється в 10% світового валового внутрішнього продукту. На долю міжнародного туризму (подорожі та пасажирські перевезення) припадає 30% світового експорту послуг і 7% від загального обсягу експорту товарів і послуг. Туризм надає робочі місця кожній одинадцятій людині у світі.

Туристична галузь повинна розвиватись більш ефективно, що дозволить створити тисячі робочих місць та надати потужний поштовх розвитку культури, мистецтв, спорту, соціальної інфраструктури в громадах.

Туристичні послуги в області у 2019 році надавали 24 ліцензовані підприємства (туроператорів) та близько 65 туристичних агентів. Дохід від надання туристичних послуг у 2019 році в порівнянні з 2016 роком збільшився на 76,7% і становить 24,7 млн грн. Суб'єктами туристичної діяльності області за цей період реалізовано 17,8 тис. туристичних путівок на суму 564,69 млн грн.

Кількість туристів – громадян, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності області становить 36,7 тис. осіб. Метою поїздки цих туристів були дозвілля та відпочинок, за виключенням 90 осіб, які приймали участь у спортивних змаганнях (спортивний туризм). Найбільшою популярністю серед громадян області в останні роки користуються: Єгипет, Туреччина, Болгарія, Польща, Греція та ОАЕ.

Така значна кількість виїзних туристів дає можливість для розвитку повітряного сполучення. В період з 2016 по 2018 рік кількість пасажирів обслугованих КП «Аеропорт Вінниця» збільшилась більше ніж вдвічі (з 30 тис. осіб до 60,9 тис. осіб). У зв'язку з проведенням планових ремонтних робіт послугами КП «Аеропорт Вінниця» скористались 40 тис. осіб. При цьому кількість рейсів за період 2016-2020 років зростає в 2,3 рази (з 528 до 1344), а в 2019 році становила - 877. Даний аеропорт завдяки вдалому розташуванню має значний потенціал, який на даний час не використовується в повному обсязі.

Слід відмітити зростання кількості виїзних туристів за кордон, які скористалися туристичними путівками. Це пов'язано не лише з рівнем сервісу, який пропонується в інших країнах, але й з тим, що діяльність суб'єктів господарювання орієнтована на виїзний туризм, який приносить значно вищі

доходи ніж в'їзний. Тому туристичному бізнесу слід більш активно приймати участь у створенні спільно з громадами конкурентоспроможних туристичних продуктів в нашому регіоні.

Незважаючи на певні здобутки та можливості області в процесі розвитку туристичної сфери, існують суттєві проблеми та виклики, які стримують розвиток галузі, зокрема:

1. Недостатній розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури та індустрії гостинності області (відсутність нових «туристичних магнітів» на кшталт світло-музичного фонтану, незадовільний стан багатьох об'єктів історико-культурної спадщини, доріг та під'їзних шляхів до об'єктів туристичної відвідуваності, недостатність туристично-інформаційних знаків вздовж основних автомобільних шляхів; недостатня кількість місць короткочасного відпочинку вздовж основних автомобільних шляхів; відсутність сан-вузлів (біотуалетів), відсутність закладів розміщення для туристів різних стандартів (готелів, мотелів, кемпінгів), відсутність сучасних зон відпочинку та неналежний стан санітарних пунктів біля туристичних об'єктів та на території природних парків, недостатня кількість туристично-інформаційних центрів та велосипедних доріжок, неналежний стан туристичних маршрутів (відсутність знакування та маркування, фотозон; брак обладнаних місць короткочасного відпочинку), низька зацікавленість громад в розвитку туристичної інфраструктури на території області; низька зацікавленість бізнесу в інвестування через невпевненість у відповідних дивідендах.

2. Недостатній рівень обслуговування та якість надання туристичних послуг (недостатній рівень застосування креативних атракцій та індустрій на туристичних об'єктах, низька зацікавленість туристичних підприємств (до початку пандемії) у розвитку локального туризму, орієнтація їх на зовнішній ринок; низька консолідація всіх учасників ринку туристичних послуг, нерозвинений менеджмент надання послуг, недостатній рівень підготовки фахівців індустрії гостинності та туристичного супроводу, відсутня централізована робота з підвищення науково-методичного рівня екскурсійних заходів та професійної майстерності екскурсоводів (гідів), відсутність програм розвитку туризму та відповідного фінансування на заходи у районних, міських бюджетах та громадах.

3. Недостатнє маркетингове просування туристичного продукту на українському та міжнародному туристичних ринках, а саме: недостатня промоція щодо можливостей, потенціалу області серед іноземних партнерів, відсутність зразків новітніх туристичних інформаційних продуктів мобільних додатків до смартфонів і планшетів «Вінниччина для туристів», низька присутність інформації про регіон у контенті інформаційного простору, нерозуміння громад та потенційних надавачів туристичних послуг (майстрів народних ремесл, крафтових виробників традиційних продуктів) у туристичній диверсифікації власної справи, недостатній рівень просвітницької діяльності та науково-освітнього забезпечення сталого розвитку галузі туризму та діяльності курортів, відсутня сучасна методологія статистичного моніторингу в галузі

туризму; не проводяться експертний аналіз зовнішнього середовища, ресурсів, сегментів ринку та соціологічні дослідження ринку туристичних послуг Вінниччини, відсутність брендування територій.

4. Відсутність сталого розвитку внутрішнього та міжнародного туризму (недостатній рівень підтримки проєктів, ініціатив та стартапів громадських організацій та інших туристичних об'єднань для подальшого розвитку галузі туризму та курортів, недостатній рівень фінансування заходів, спрямованих на розвиток галузі туризму та курортів, з місцевих бюджетів та низький рівень інвестиційних внесків у туристичну сферу, нерозуміння сільських жителів у можливостях агро та зеленого туризму).

3. Мета Програми

Основною метою прийняття та реалізації Програми розвитку туризму Вінницької області на 2021-2027 роки є створення цілісної ефективної системи, направленої на розбудову конкурентоспроможного туристичного продукту та забезпечення на цій основі комплексного розвитку територіальних громад області, їх соціально-економічного зростання за умови раціонального використання та збереження екологічної рівноваги, історико-культурної спадщини, рекреаційних ресурсів тощо. Ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу області може стати одним з основних джерел наповнення бюджетів територій, підвищення рівня зайнятості населення та забезпечення зростання його доходів. Крім того, розробка низки туристично-екскурсійних маршрутів дозволить гармонійно поєднати привабливі умови відпочинку і подорожей для повного задоволення потреб найвимогливіших туристів.

IV. Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, строки та етапи виконання Програми

Проблемні питання в сфері туризму необхідно вирішувати комплексно із застосуванням системних рішень на довгострокову перспективу, враховуючи майбутні реформи в державі та кон'юнктуру на туристичному ринку.

На сьогодні відбувається переорієнтація туристичного ринку, зростає попит на внутрішній туризм через наслідки пандемії спричиненої COVID-19. В цей час необхідно комплексно розвивати території, при цьому створюючи якісний локальний туристичний продукт. Але без спільних зусиль громад, бізнесу та влади досягти цього неможливо.

Тому, Програма має стати дієвим інструментом реалізації державної політики у сфері розвитку туристичного потенціалу області, який створить умови для консолідації та виконання практичних заходів всіма учасниками туристичного ринку.

Перевагами цього шляху розвитку є забезпечення збереження та раціонального використання туристичних ресурсів області, зростання кількості робочих місць, формування позитивного туристичного іміджу регіону,

збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, висока економічна, соціальна й екологічна ефективність.

Можливими напрямками розвитку туризму Вінниччини можуть стати:

1. **Діловий туризм**, сучасний туризм із діловою метою розцінюється найбільш перспективним видом туризму через свою позасезонність, можливість планування, орієнтацію на клієнта з високим рівнем доходу.

2) Сприятливі умови має Вінниччина для розвитку **пригодницького туризму** та екстремальних видів **екотуризму**, що об'єднує всі подорожі, пов'язані з активними способами пересування та відпочинку на природі, які мають на меті отримання нових відчуттів, вражень, поліпшення туристом фізичної форми та досягнення спортивних результатів. До них можна віднести такі види туризму, як: рафтинг; спелеотуризм; пішохідний туризм; водний; кінний туризм; маунтинбайк; парапланеризм.

3) **Рибальський та мисливський (єгерський) туризм**. Область має вагомий ресурсний потенціал для розвитку зазначених видів туризму через багату флору та фауну, лісостепову місцевість та велику кількість відкритих водойм (річки, ставки, озера тощо). Крім того в лісах зосереджена значна кількість грибів, ягід, різноманітних лікарських рослин, збирання яких може виступати однією з цілей туристичної діяльності. В області функціонують мисливські господарства із значними площами (більше 50 тис. га) мисливських угідь (Вінницький, Гайсинський райони) та риболовні бази.

4) **Соціальний туризм**. Напрямок туристичного бізнесу, клієнтами якого є громадяни, які мають соціальні пільги (пенсіонери, студенти, люди з обмеженими властивостями, малозабезпечені багатодітні сім'ї). Цікава ідея для розвитку внутрішнього туризму в регіоні. Це може бути щотижнева рекреація, де основні зусилля мають бути спрямовані на тури вихідного дня із центром (початком та закінченням маршруту) у м. Вінниця та тури з районних центрів до міста та/або організація екскурсій в довколишні міста, а можливо навіть всередині окремого міста. Соціальний туризм є дієвим механізмом залучення населення регіону до туристичного споживання, завдяки чому вдосконалюється його привабливість для зовнішніх ринків.

5) **Гастрономічний (кулінарний) туризм** може стати ще однією складовою привабливості Вінниччини з огляду на етнографічно-івентивні ресурси нашого регіону. Гастрономічний туризм як різновид туризму пов'язаний з ознайомленням із виробництвом, технологією приготування та дегустацією національних страв і напоїв, а також з кулінарними традиціями регіону. Слід зазначити, що практично будь-який регіон має потенціал для розвитку у себе кулінарного туризму і Вінниччина зокрема, адже може запропонувати неповторну місцеву кухню та традиції гостинності. Наприклад, тиманівська каша, на честь якої проводять фестиваль в Тульчинській ОТГ або,

відома далеко за межами України, картопля по-уланівськи, рецепт якої винайшли в селі Уланів на Вінниччині і якій планується надати статус об'єкта нематеріальної культурної спадщини.

Кулінарія налічує притаманні також для інших регіонів України різноманітні страви. Розповсюджено виноробство у південних районах Вінниччини.

Крім того, Вінницький край відомий також любителям солодоців, завдячуючи брендам «Рошен», «Вацак», «Солодка мрія», «Вінницька цукерка» які можуть запропонувати туристам відвідування своїх виробництв та дегустацію шоколаду й тістечок.

Специфіка кулінарного туризму включає в себе не сезонний характер відпочинку і він, тою чи іншою мірою, є складовим елементом всіх турів, але, на відміну від інших видів туризму, ознайомлення з місцевою кухнею стає головною метою кулінарної подорожі, а просування місцевих господарств і виробників продовольчих товарів – невід'ємна складова будь-якого кулінарного туру.

Перші кроки в напрямку розвитку гастротуризму закладено. Так, в області діє проект «Гастрогід Вінниччини», основною метою якого є активізація місцевого гастрономічного середовища, вивчення особливостей подільської кухні, запровадження смачних туристичних маршрутів та популяризація подільської кухні серед гостей міста.

Розвиток туристичної сфери повинен забезпечуватись модернізацією та створенням на території області сучасної туристичної інформаційно-навігаційної системи (знакування і маркування туристичних маршрутів, встановлення інформаційних дорожніх знаків за європейськими стандартами, створення туристично-інформаційних центрів, облаштування відпочинкових, фото і сервісних зон на туристично привабливих об'єктах). Це дозволить підвищити рівень поінформованості громадян України та іноземних гостей про привабливі туристичні атракції Вінниччини та збільшить туристичні потоки.

Формування нових туристичних продуктів на основі нових туристичних дестинацій та креативних індустрій підвищить конкурентоспроможність регіонального туристичного продукту.

Індустрія гостинності потребує фахівців з новітніми підходами, які розуміють запити споживачів та здатні працювати на високому рівні. Підвищення рівня професіоналізму кадрів це важливий чинник створення конкурентоспроможного ринку якісних туристичних послуг у регіоні. Створення системи підготовки та підвищення кваліфікації туристичних кадрів області (організаторів туристичної діяльності, фахівців туристичного супроводу, гідів-перекладачів, власників агро та сільських зелених садиб, працівників готельно-ресторанного та курортно-рекреаційного комплексу тощо) підвищить рівень сервісу та якості надання туристичних послуг, що сприятиме збільшенню кількості туристів.

Наразі ключовим питанням у виборі подорожей туристів є їхня безпека, тому необхідно створити відповідні умови та забезпечити виконання

превентивних заходів всіма відповідальними державними органами, службами та бізнесом.

Маркетинг передбачає брендування територій та активне просування регіонального туристичного продукту для формування сталого позитивного іміджу серед потенційних туристів. Промоція туристичного потенціалу області повинна бути диверсифікована для певної цільової аудиторії. Проведення рекламно-інформаційних турів для представників ЗМІ, туристичних компаній України та з-за кордону, просування Вінниччини як туристично привабливого регіону через канали поширення інформації та продажів і створення якісного мультимедійного контенту мають на меті формування позитивного туристичного іміджу області, розширення географії туристичних потоків, збільшення кількості внутрішніх та іноземних туристів.

Консолідація та координація діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів туристичної діяльності, наукових закладів, залучення громадськості дасть змогу забезпечити сталий розвиток сфери туризму у Вінницькій області.

Головними шляхами досягнення мети Програми є:

- розширення номенклатури туристично-рекреаційних послуг;
- формування конкурентоспроможних туристичних кластерів у туристичній сфері області, шляхом об'єднання зусиль усіх зацікавлених «гравців» на даному ринку послуг;
- посилення ролі лікувального та відновлювального туризму на основі покращення та розширення послуг у спа- та лікувальну інфраструктуру існуючої мережі санітарно-курортних закладів області;
- налагодження співпраці з територіальними громадами області в напрямку спільної діяльності щодо розвитку інфраструктури рекреаційних територій, розвитку «зеленого туризму», подієвого туризму тощо;
- створення, маркування, каталогізація нових маршрутів та туристичних атракцій;
- формування нових напрямків розвитку туризму в області, зокрема: діловий, пригодницький, екотуризм, рибальський, мисливський, соціальний, гастрономічний, сімейний та шкільний;
- формування дієвого механізму реалізації державно-приватного партнерства у сфері туризму та рекреації;
- залучення додаткових ресурсів на розбудову туристичної інфраструктури, створення нових DESTINATION, проведення дієвих заходів (фестивалів, форумів, ярмарків тощо), збереження пам'яток архітектури тощо, шляхом написання грантових проєктів та підтримки міжнародної технічної допомоги;
- розробка регіональних проєктів залучення інвестицій у сферу туризму у відповідності цілям Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року;
- забезпечення підвищення рівня безпеки туристів;

- забезпечення доступності туристичних послуг для осіб з інвалідністю, у тому числі з вадами зору, слуху і порушеннями опорно-рухового апарату, та інших, пов'язаних з інвалідністю груп населення;
- співпраця з навчальними закладами щодо удосконалення існуючої системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів сфери туризму;
- створення високоякісного контенту про область та її туристичні можливості з подальшим просування через сучасні канали комунікацій на національному та міжнародному туристичних ринках;
- використання соціологічних та маркетингових досліджень для отримання об'єктивної статистичної інформації у сфері туризму;
- популяризація туристичного продукту через ярмаркову, виставкову та фестивальну діяльність;
- організації туристично-оздоровчої та екскурсійної роботи серед учнівської молоді та населення;
- впровадження нових туристичних маршрутів і тематичних екскурсійних програм для певної цільової категорії;
- розробка та просування туристичного бренду Вінниччини.

Програмою передбачається здійснення комплексу заходів щодо формування конкурентоспроможного туристичного та рекреаційного продукту, розвитку кадрового потенціалу сфери туризму, формування позитивного іміджу області, розвитку міжнародного співробітництва, транскордонного партнерства, розбудови туристичної інфраструктури.

Програма є довгостроковою та буде виконуватися щорічно (поетапно) у 2021–2027 роках.

Виконання визначених Програмою завдань здійснюється шляхом послідовної реалізації протягом зазначеного періоду заходів, спрямованих на розвиток туристичної сфери Вінницької області у 2021 - 2027 роках.

Коригування плану заходів Програми та термінів їх виконання здійснюватиметься за необхідністю.

V. Завдання Програми та результативні показники

З метою створення умов для розвитку якісного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити потреби населення області, забезпечити комплексний розвиток туристичної сфери Програма передбачає виконання наступних завдань:

- розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури та супутніх послуг для підвищення конкурентоздатності медичного та інших видів туризму;
- формування позитивного іміджу регіону як місця надання якісних туристичних послуг (оздоровчих, лікувальних та інших);
- збільшення кількості туристів і екскурсантів;
- створення сучасних туристичних продуктів;

- зростання обсягів туристичних послуг і надходжень до бюджетів всіх рівнів;
- зростання зайнятості населення в туризмі та супутніх галузях економіки;
- підвищення професійного рівня працівників туристично-рекреаційної сфери;
- розвиток передумов для залучення внутрішніх та іноземних інвестицій;
- активізація міжнародного співробітництва;
- реалізація проектів у сфері туризму і курортів;
- промоція туристичного потенціалу регіону.

Реалізація заходів Програми дасть змогу розвинути існуючу туристичну інфраструктуру Вінницької області, забезпечити комплексний розвиток туристичної галузі та сприятиме диверсифікації регіонального туристичного продукту, підвищенню якості послуг, залученню інвестицій у туристичну галузь області.

Очікуваними результатами програми є:

- збільшення обсягів реалізації туристичних та супутніх послуг;
- збільшення потоку туристів в область до 2 млн. осіб в рік;
- збільшення інвестицій в туристично-рекреаційну галузь області;
- збільшення кількості робочих місць, створених у туристично-рекреаційній галузі та суміжних сферах діяльності;
- збільшення кількості місць у закладах розміщення в області;
- зростання обсягів платежів надходжень до бюджетів всіх рівнів;
- збільшення обсягів туристичного збору до 3 млн. грн. в рік;
- соціально-економічний розвиток місцевих громад;
- збільшення кількості проведених (підтриманих) заходів з розвитку туризму.

Показники ефективності визначаються по кожному заходу програми, як співвідношення об'ємів фінансування до кількості або обсягів досягнення продукту, відповідно до Додатку 4 Програми.

VI. Напрями діяльності і заходи Програми.

Досягнення головної мети здійснюватиметься шляхом реалізації заходів Програми за такими напрямами:

1. Розвиток туристично-інформаційної інфраструктури та індустрії гостинності області (створення комфортного та безпечного середовища для внутрішніх і зовнішніх туристів).
2. Формування конкурентоспроможного регіонального туристичного продукту та підвищення якості послуг (створення якісного туристичного продукту, нових туристичних дестинацій, відтворення народних традицій та ремесел, розроблення нових туристичних маршрутів).

3. Маркетингове просування туристичного продукту на українському та міжнародному туристичних ринках (забезпечення рекламно-інформаційної підтримки щодо розвитку туристичної сфери області).

4. Активізація сталого розвитку внутрішнього та міжнародного туризму (ефективне використання рекреаційних ресурсів, об'єктів історико-культурної спадщини та забезпечення їх збереження і відтворення, розвиток агро та сільського зеленого туризму).

Напрями діяльності Програми реалізовуватимуться через здійснення конкретних заходів. Перелік заходів Програми з визначенням строків виконання, виконавців, очікуваних результатів, обсягів і джерел фінансування наведено у Додатку 3.

VII. Фінансове забезпечення Програми

Фінансування заходів, передбачених Програмою, здійснюється за рахунок та в межах коштів обласного бюджету та можливостей місцевих бюджетів, із залученням коштів суб'єктів підприємництва усіх форм власності, громадських організацій, цільових кредитів банків, міжнародної технічної допомоги, інвестиційних коштів, інших джерел не заборонених чинним законодавством. До виконання програми передбачено залучення потенціалу вищих навчальних закладів регіону.

Головним розпорядником коштів обласного бюджету, передбачених на виконання програми, визначається Департамент міжнародного співробітництва та регіонального розвитку облдержадміністрації.

Фінансове забезпечення заходів щодо державної підтримки виконання Програми здійснюватиметься в межах бюджетних призначень, передбачених органам виконавчої влади на відповідний рік.

Виконання Програми передбачається здійснити у період з 2021 року по 2027 рік.

Обсяги та джерела фінансування Програми деталізовані у Додатку 2.

Обсяг фінансування вказано в цінах 2020 року. У разі потреби, у наступних роках обсяг фінансування підлягає перерахунку в діючих цінах.

Контроль за використанням бюджетних коштів здійснюватиметься в порядку, встановленому чинним законодавством.

VIII. Система управління та контролю за ходом виконання заходів Програми

Відповідальність за виконання Програми несе Вінницька обласна державна адміністрація, яка щороку звітує перед Вінницькою обласною Радою про результати виконання Програми.

Координація виконання Програми покладається на Департамент міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної державної адміністрації.

Контроль за дотриманням принципу колегіальності, компетентності та прозорості організаційного та фінансового забезпечення реалізації Програми, за ходом її виконання здійснює постійна комісія Вінницької обласної Ради з питань освіти, культури, сім'ї та молоді, спорту і туризму, духовності та історичної спадщини.

**Директор Департаменту міжнародного
співробітництва та регіонального
розвитку облдержадміністрації**

Володимир МЕРЕЖКО